

İSTANBUL GEZGİNLERİ

Aksiyon 14 / 30.09.2012

ŞEHZADEBAŞI'NDAN SÜLEYMANİYE'YE

İçindekiler

Direklerarası	Error! Bookmark not defined.
Şehzade Mehmet Külliyesi	3
Burmali Mescit	5
Nevşehirli Damat İbrahim Paşa Külliyesi	6
Vefa Lisesi	6
Molla Hüsrev Camii	7
Ekmekçizade Medresesi	7
Recai Mehmed Efendi Sıbyan Mektebi	7
Vefa Bozacısı.....	8
Sedefkar Mehmed Ağa Camii	8
Molla Gürani Camii (Vefa Kilise Camii).....	8
Şeyh Ebul Vefa Camii.....	9
Atıf Efendi Kütüphanesi.....	9
Süleymaniye Külliyesi	10
İstanbul Müftülüğü.....	11

Direklerarası

Şehzadebaşı Caddesi'nin Vezneciler ile Damat İbrahim Paşa Külliyesi arasında yer alan bölümü Direklerarası olarak adlandırılmaktadır. Bizans döneminde Filadelfion olarak adlandırılan bu bölge önemli yolların kesiştiği bir kavşak

şeklindeydi ve çeşitli anıt ve sütunlarla süslenmişti. Bölgenin bu adı almasında Bizans sütunlarının etkisi olduysa da asıl neden elbette Damat İbrahim Paşa Külliyesi'ne gelir getirmesi amacı ile bu yol üzerinde yapılan sağlı sollu 45 dükkandan oluşan arastadır. Arastanın dükkanlarının revaklarının sütunları bu bölgenin Direklerarası olarak anılmasını sağlamıştır. Burada bulunan kahvehaneler zaman içerisinde tiyatro olarak kullanılmaya başlanmış ve özellikle de ramazan ayında yapılan eğlencelerin merkezi haline gelmiştir. Zaman içerisinde on beşe yakın tiyatro bu daracık alanda faaliyet gösterir hale gelmişti. Sonraları bu tiyatro salonları yerlerini sinemalara bırakması, eğlence sektörünün de Beyoğlu'na kayması nedeniyle Direklerarası eski önemini yitirmiştir. Bölgeye ismini veren direkler 1910 yılında elektrikli tramvay hattının yapılması sırasında yıkılmıştır.

Şehzade Mehmet Külliyesi

Şehzade Mehmet Külliyesi Kanuni Sultan Süleyman'ın kendi yerine hazırladığı oğlu Şehzade Mehmet'in vefatı üzerine, onun adına tamamlattığı, Mimar Sinan'ın yaptığı ilk selatin külliyesidir. Kanuni'nin onun adına tamamlattığı dedik, zira külliyenin inşasına muhtemelen Şehzade Mehmet adına başlanmamıştı. Şöyle açıklayalım; Şehzade Mehmet 1543 senesinde henüz 22 yaşındayken çiçek hastalığı yüzünden vefat eder (Mahidevran Sultan'ın, Barbaros Hayreddin Paşa vasıtasıyla koynuna hastalıklı cariye sokması üzerine öldüğü de söylenceler arasındadır.), cenaze namazının ardından

bugün türbesinin olduğu yere defnedilir ve türbe inşaatına başlanır. Türbenin inşaatı 1544 Mayıs ayında biter. Haliyle külliyenin ilk yapısı Şehzade Mehmet türbesidir. Celalizade Mustafa Çelebi (Kanuni zamanı tarihçilerindendir) camiinin inşaatına türbenin tamamlanmasını takiben başladığını söyler. Yani camii inşaatına Mayıs 1544'de başlanıp, Ağustos 1548'de (kitabesinde öyle yazar) bitirilmiştir. Süleymaniye Camii'nin temel çalışmalarının da bu dönemde başlanmış olduğu düşünülürse; Şehzade Camii'nin inşaatına (en azından temel çalışmalarına) Şehzade Mehmed'in ölümünden önce başlanmış olması gerekir ki böyle anıtsal bir camiinin inşaatı, son zamanlarının Süleymaniye Camii gibi daha anıtsal bir camiinin inşaatıyla aynı döneme denk gelmesine rağmen 4 yıl 4 ay kadar sürmüş olsun.

Biraz karışık şekilde ifade ettiğimiz yukarıdaki kısım anlaşılırsa (ki gezimiz esnasında daha anlaşılır bir şekilde anlatılacaktır) Şehzade Mehmet Külliyesi aslında Kanuni tarafından kendisi için ısmarlanmış ancak çok sevdiği oğlunun vefatından sonra onun adına tamamlatılmıştır.

Külliye şu yapılardan oluşmaktadır:

- Camii: Camii Mimar Sinan'ın 'çıraklık eserim' dediği camiidir. Yerden yüksekliği 37 metre olan 19 metre çapındaki bir kubbesi bulunmaktadır. Yan galeriler (cemaat mahfilleri) olmadığı için iç hacmi olduğundan büyük görünmektedir. Camiinin içerisinde hiç çini kullanılmamıştır. Minarelerdeki motiflerin Kanuni'nin oğlu için döktüğü gözyaşlarını temsilen minarelere işlendiği söylenmektedir ama elbette sadece bir söylencedir.

- Medrese: Yapım tarihi 1546-47. Yirmi hücre, bir derslik, giriş karşısında bir eyvan ve helalardan oluşur. Yıllarca kız yurdu olarak kullanıldıktan sonra son yıllarda restoran olarak kullanılmaktaydı. Ancak şu an restorasyon çalışmaları devam ettiği için ziyaret edilmemektedir.

- İmarethane: Eskiden İÜ matbaası olarak kullanılan imarethane çok güzel bir şekilde restore edilerek Siyasal Vakfı tarafından kullanılmaya başlanmıştır.

- Sıbyan Mektebi: Önceleri İÜ matbaasının deposu olarak kullanılmıştır. Mimari değişikliklere uğramış, giriş revağı kaldırılmıştır. Ziyaret edilememektedir.

- Tabhane (kervansaray): İki eşit ama birbirinden bağımsız bölümden oluşur. Ayrıca ahırları vardır. Vefa Lisesi tarafından laboratuvar olarak kullanılmaktadır.

- Türbeler:

1 – Şehzade Mehmet Türbesi (Aynı hazirede Şehzade Cihangir'in, Şehzade Mehmed'in kızı Hümaşah Sultan ve bilinmeyen birisinin de türbesi bulunmaktadır.) Şehzade Mehmed'in sandukası üzerinde ahşap bir taht bulunmaktadır.

2 – Rüstem Paşa Türbesi (Kanuni'nin damadı)

3 – Şehzade Mahmut (III. Mehmed'in boğdurttuğu şehzadesi)

4 – Şeyhülislam Bostanzade Mahmud Efendi

5 – İbrahim Paşa

6 – Destari Mustafa Paşa

Şehzade Camii dış avlusunda bulunan mezarın ise Eyüp El Ensari ile birlikte gelen sahabelerden Şeyh Ali Tabli'ye ait olduğuna inanılmaktadır.

Burmalı Mescit

1533 yılında vefat eden Mısır Kadısı Emin Nurettin Osman Efendi tarafından yaptırılmıştır. Vakfiye tarihi 1497'dir. İsmi ni yivli minaresinden alır. İstanbul'daki tek örnek burmalı yivli minaredir.

Okul üç binadan oluşmaktadır.

- Ana bina: 1971 yılında yapılmıştır.
- Orta bina: Mütercim Rüştü Paşa Konağı
- Pansiyon: Yüksek Öğretmen Okulu olduğu dönemde yapılmıştır.

Ayrıca Şehzade Külliyesi Tabhanesi ve Şehit Ali Paşa Kütüphanesi de okul bahçesindedir.

Molla Hüsrev Camii

Molla Hüsrev Fatih Sultan Mehmet'in şeyhülislamlarından. Bu camii de İstanbul'da adına yapılmış üç camiiden birisidir. 1460 yılında yapılmış olup bir çok kez onarımdan geçmiştir. Şu an sadece minaresi ve çeşmesi ilk dönem yapısıdır. Molla Hüsrev 1460 yılında vefat etmiş ve Bursa'ya defnedilmiştir.

Ekmekçizade Medresesi

I. Ahmet dönemi defterdarlarından Ekmekçioğlu Ahmet Paşa tarafından yaptırılmıştır. Külliye, türbe ve sebilden oluşmaktadır. Kitabesi bulunmadığı için tam olarak ne zaman yaptırıldığı bilinmemekle birlikte, Ahmet Paşa'nın 1606 yılında defterdar olduğu ve 1618 yılında vefat ettiğinde hazır bulunan türbeye defnedildiği bilindiğine göre bu tarihler arasında yaptırılmış olması kuvvetle muhtemeldir. Mimarı muhtemelen dönemin baş mimarı olan Sedefkar Mehmed Ağa'dır. Toplam 17 hücresi vardır ve hücrelerinden birisi caddeye bakan bir dükkan haline getirilmiştir.

Recai Mehmed Efendi Sıbyan Mektebi

III. Mustafa dönemi reisülküttablarından Recai Mehmed Efendi tarafından 1775 yılında yaptırılmıştır. Rokoko tarzı bezemeleri ile dikkat çekmektedir. Zemin kat mermer kaplama olup dersaneleri üst kattadır. Zemin katta ayrıca sebil ve çeşmeler de bulunmaktadır.

Vefa Bozacısı

1876 yılında Prizren (Şimdi Kosava'da) şehrinden İstanbul'a göçen Sadık Bey, bir süre seyyar boza satıcılığı yaptıktan sonra Vefa'da küçük bir boza dükkanı açtı. Daha önceleri daha sulu olan bozayı şimdiki gibi daha kıvamlı hale getirdi ve mermer küplerde muhafaza etmeye başladı. Daha önceleri ahşap fıçılarda saklanan boza hem daha kötü kokuyor hem de daha çabuk bozuluyordu. Yaptığı bir iki değişiklikte birlikte satışları artan Sadık Bey hemen yanı başındaki dükkanı da kiralamış ve kardeşini de Prizren'den getirmiştir. Dükkanın tasarımında da iyileşmeye yaptıktan sonra iyice meşhur olan Vefa Bozacısı'nın müşterileri de zamanının güzide semtlerinden olan Vefa'nın önde gelen sakinlerindendi. Saraya yakın sakinlerinden Hattat Fettah Efendi'nin saraydan öğrendiği şerbetleri Sadık Bey'e öğretmesiyle yazın satılmayan bozanın yerine o mevsimde satılmak üzere şerbetler üretilmeye başlanmıştır. Boza A, B, C ve E vitaminleri bakımından zengindir. Mayalanması sırasında çok nadir gıda maddesinde bulunan ve oldukça değerli bir asit olan laktik asit üretir. Süt yapıcı özelliği vardır.

Sedefkar Mehmed Ağa Camii

Sinekli Mescit ya da Nabi Çelebi Mescidi olarak da bilinir. Yapı aslen Fatih Camii ruznamecisi Zeyni Mehmed Efendi tarafından yaptırılan bir medresenin dersliğidir. Çıkan bir yangında harabeye dönüşen derslik, evi o yakınlarda olan Sedefkar Mehmed Ağa tarafından yenilenmiştir. O zamandan beri de onun ismi ile anılmaktadır.

Molla Gürani Camii (Vefa Kilise Camii)

Bizans kilisesi olarak inşa edilen camiinin tam olarak ne zaman yapıldığı bilinmemekle birlikte 5-6. yy'larda yapılan bir kilisenin yerine 10-11.yy'larda yapıldığı sanılmaktadır. İsmi konusunda birçok görüş bulunsa da Bizans dönemindeki ismi de net değildir. Ancak Aya Theodoros Kilisesi olma ihtimali yüksektir. Yunan haçı planı ile yapılmıştır.

Fetih'ten sonra Fatih'in hocalarından Şeyhülislam Şemseddin Ahmed (ya da kısaca Molla Gürani) kiliseyi camiye çevirmiştir (bu net değildir, zira müderris Abdurrahman Efendi isimli birisinin de mimber koydurarak camiye çevirdiğine dair anlatılar vardır). Tam

olarak ne zaman çevrildiği bilinmese de 1546 tarihli bir belgeye dayanarak (İstanbul Vakıfları Tahrir Defteri) 1484 yılında çevrildiği söylenebilir. Kilise camiiye çevrilirken eklenen minare yivli minaredir ve düz yivli minarelerin İstanbul'daki tek örneğidir. Minarenin şerefesinde üzerinde tavus kuşu kabartması olan bir taş kullanılmıştır.

Şeyh Ebul Vefa Camii

Musliheddin Mustafa Efendi olarak da bilinen Şeyh Ebul Vefa Zeyni tarikati mensubudur. İstanbul'un fethini takiben İstanbul'a davet edilmiş ve kendisi için bir camii ve hamam yaptırılmıştır. Camii aynı zamanda tevhidhane olarak da kullanılmaktaydı. Şeyh Ebul Vefa'nın Fatih Sultan Mehmed'le görüşmemesi ve Fatih'i üç kere kapısından geri çevirmesi ilginç bir anekdottur. Fatih'in vasiyeti üzerine cenaze namazını kıldırmış, tabutuna omuz vermiştir. O gün II. Beyazid'in Şeyh Vefa'yı ilk ve son görüşüdür. Şeyh Vefa camiinin etrafına medrese, derviş hücreleri, imaret ve kütüphane de yaptırarak yapının bir külliye haline dönüşmesini sağlayan II. Beyazid'a da yüzünü göstermemiş, onunla görüşmemiştir. 1490 yılında vefa etmiştir.

Günümüzde külliye den geriyeye sadece camii, çilehane ve türbesi kalmıştır. Türbe şeyhin vefat ettiği zaman yapılmış olup bir çok kez onarım görmüştür. Ancak camii 1908-1910 yıllarından yeniden yaptırılmak üzere yıkılmış, I. Dünya savaşının araya girmesi nedeniyle yeniden yapımına 1994'e kadar başlanamamıştır. Bugün görünen camii ve çilehanesi bu tarihte yapılmıştır.

Atıf Efendi Kütüphanesi

Kütüphane binası I. Mahmud döneminde üç kez baş defterdarlık yapmış, divan sahibi şair Atıf Mustafa Efendi tarafından 1741'de kurulmuştur. Yapı, kütüphane binası ve meşruta evleri (satılmamak kaydı ile varislerine oturma izni verilen evler) olmak üzere iki kısımdan meydana gelmiştir. Sokağa bakan kısımda yüksek dış cepheleri, konsollara oturan çıkmaları ile üç kat halinde meşruta evleri yer almaktadır. Esas kütüphane binasının bulunduğu avluya meşruta evlerinin altında bulunan kemerli bir kapı ve dehliz sayesinde geçilir. Vakfiyelere göre; kütüphanede üç hâfiz-ı kütüb

(kütüphaneci), bir şeyhülkurrâ, bir suyalcu, bir mücellit, bir marangoz ve bir ferraş (temizlikçi) görevlendirilmişti. Avlulu, bahçeli kütüphanenin ana kapısı üzerindeki mermer kitabe de şöyle yazar: “Darül Kütübi Atıf, 1289”. Kapıdan girdikten sonra uzunca bir dehlizden geçilir. Duvarları yüksek, tuğla ve kesme taştan yapılmıştır. Altında bir Bizans sarnıcı bulunmaktadır. Etrafı beş küçük eyvanla çevrili kare okuma salonu vardır.

Osmanlı Devleti’nde ikinci olarak kurulan müstakil kütüphanedir. İlki Köprülü Fazıl Ahmet Paşa tarafından yaptırılan Köprülü Kütüphanesi’dir (1678). Kütüphanede 3228’i yazma yaklaşık 28000 eser bulunmaktadır.

Süleymaniye Külliyesi

Kanuni Sultan Süleyman'ın kendi adına başlattığı ama oğlu adına bitirilmesini emrettiği Şehzade Camii'nin inşaatı henüz bitmemişken kendi adına bir camii yapımı için Mimar Sinan'a emir verir. Şehzade Camii bitmeden de temelleri kazılmaya başlanır. Ancak inşaatın başlangıç tarihi 13 Haziran 1550 olarak kabul edilir. Zira o gün temel atılmıştır (ilk taşı Ebussuud Efendi koymuştur). Külliye'nin inşaatında günde ortalama 2000 kişi çalışmış, bu sayının 3000'e vardığı da olmuştur. Çalışanların yaklaşık olarak yarısı Müslüman yarısı Hristiyan’dır.

Temel atma tarihinden 7 sene sonra külliye'nin camii tamamlanır. Ancak külliye'nin tamamlanan ilk yapısı camii değildir; en önce hamam, ardından da imaret binaları tamamlanmıştır.

Külliye şu yapılardan oluşur:

- Camii: Kubbe çapı 26,5 metredir, yerden yüksekliği ise 53 metre. (Ayasofya - 32,6:55,60 / Sultanahmet - 23,5:43)
- Medreseler (Evvel, sani, salis, rabi, tıp ve darülhadis medreseleri) Tıp medresesi 8 diğer medreseler 15 öğrenci kapasiteli.
- Sıbyan mektebi
- Darüşşifa
- Mekel (yemek yenen yer; darüzziyafe)

- Matbah (yemek pişen yer) ve tabhane
- Hamam
- Türbeler (Kanuni Sultan Süleyman ve Hürrem Sultan)

Külliye'nin vakfiyesi için sayıları 200'ü aşan köyler, mezarlar, mahalleler, dalyanlar, iskeleler, değirmenler ve hatta adalar ayrılmıştı, senelik yaklaşık 900 bin akçe geliri vardı. Bu gelirlerin %35'i camii, % 25 medreseler, %15'i türbeler, % 13'ü darüşşifa, %5'i imarethane ve %2'si de ortak giderler için harcanırdı. % 5'lik kısım da vergileri tahsil eden çalışanlara ayrılırdı. Külliye dahilinde toplam 700 kişi çalışmaktaydı.

İstanbul Müftülüğü

Müftülüğün bulunduğu alan eskiden Ağa Kapısı olarak bilinirdi. Zira yeniçeri ağası burada ikamet etmekteydi. Alan içerisinde farklı amaçlar için kullanılan çeşitli köşkler bulunmaktaydı. Ne zamandan beri yeniçeri ağaları tarafından kullanıldığı bilinmemekle birlikte 1555 tarihli bir şehir panoramasında yapılar topluluğunun burada olduğu görülmektedir. 1826 yılında yeniçeri ocağının lağvedilmesi sırasında çıkan yangında zarar görmüştür. Şeyhülislamlığa tahsis edilen yapıya Yeniçerilere ait hatıraların tamamının silinmek istenmesi nedeni ile Ağa Kapısı denilmesi yasaklanmış ve ismi 'Bab-ı Meşihat-Fetvahane' olarak değiştirilmiştir. 1827'de onarımların tamamlanması ile şeyhülislamlık buraya taşınmıştır. 1924'e kadar bu amaçla kullanılan yapı,1924'te şeyhülislamlığın da lağvedilmesi ile İstanbul Müftülüğü'ne tahsis edilmiştir. Hala kullanılmakta olan bina Şeyhülislam Dairesi'nin Fetvahane Bölümü'dür.

www.istanbulgezginleri.com

 /IstanbulGezginleri

 /gezginist